МІЖНАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА Ч. 5.

Іван Франко.

Дантова друга любов.

(Відбитка з „Неділі“ ч. 38. і 39. з 1912. р.)

ЛЬВІВ 1913.
З друк. І. Айхельберґера Львів, ринок ч. 10.

Ціна 20. сот.

16

Міжнародня Бібліотека ч. 5.

Іван Франко.

Дантова друга любов.

(Відбитка з „Неділї“ ч. 38. і 39. з 1912. р.)

Марія Дерган

ЛЬВІВ 1912.

З друк. І. Айхельберґера. Львів, ринок ч. 10.

Першою була Беатріче.

Не маємо причини сумнівати ся, що се була дійсна женщина, близька сусїдка Дантових родичів, Беатріче Портінарі, яку Данте перший раз побачив, бувши ще малим хлопцем, із якою потім видав ся рідко, не вважаючи на те, що товаришував з її братом Манеттом, і яка коло р. 1285 вийшла замуж за фльорентійського патріція Сімона деі Барді. Родичі звали її скороченим іменем Біче, як бачимо з заповіту її вітця Фолькона Портінарі з д. 15 сїчня 1287, де між иншим написано: Item dominae Bici filiae meae et uxori domini Simonis de Bardis reliqui libr. 50 ad floreni*).

---

*) Joh. Andr. Scartazzini, Dante Alighieri, seine Zeit, sein Leben und seine Werke, Zweite mit Nachträgen versehene Ausgabe. Frankfurt a. M. 1879, ст. 141.

Тим самим іменем називає її також Данте в своїм найвчаснїйшім сонетї, якого він не включив у свою збірку Vita nuova і в якім говорить про своїх двох молодих приятелїв Ґвідона Кавальканті та Ляппона делї Уберті і в мріях уявляє собі спільну з ними та з трьома любовницями плавбу човном по морі.

Ґвідоне, я-б бажав, щоб ти і я і Ляппо
Були враз перенесені якимось чаром
На човен, і щоб нїс нас кождий вітер
По морі там, куди-б ми забажали.

Щоб жадна буря, жадна зла негода
Плавби спокійної нам не мутила,
І щоб між нами панувала згода
И бажанє жить до віку нерозлучно.

Щоб Монна Ванна і ще Монна Біче
І третя, що числом зоветь ся „трицять“,
Тим самим чаром з нами враз знайшли ся.

І щоб ми всї вели любовні її розмови,
І кождий так був рад своїй коханій,
Як сам свойому щастю житєвому.

Беатріче вмерла д. 9. червня 1290 р. „По її смерти — пише Боккаччіо, — був Данте так пронятий болем та журбою, що многі його найблизші свояки та приятелї по-

боювали ся, що тілько смерть зробить конець його пригнобленю. Бачучи, як він не слухає жадних потїх та заохот до дальшого житя, вони думали, що він незабаром умре. Днї й ночи проходили йому однаково, анї одна година дня анї ночи не проходила без нарікань, зітханя та обильних слїз. Здавало ся, що його очи зробили ся двома жерелами води, і многі дивували ся, відки в нього бере ся стілько слїз". (Scartazzini, op. cit. ст. 145). Сей стан трівав досить довго, та не така слаба була фізична й духова орґанїзація поета, аби зломала ся від сего, хоч і як тяжкого удару долї. Минув ледво рік від смерти тої женщини, що певно сама того не знаючи, самою своєю появою зробила ся провідною звіздою одного з найбільших поетів, яких видало людство, а вже Данте знайшов собі потїху й розраду, але також нерозлучну з нею гризоту в новій любві, про яку він пізнїйше писав зовсїм не те, що переживав дїйсно і що висловив у віршах, писаних

рівночасно з пановапєм тої нової пристрасти, і що в ту пору писали та говорили також його близькі прятелї. В закінченю своєї книжочки „Vita nuova“ писав Данте ось що: „Пройшло більше як рік від смерти Беатрічі, і я стояв на однім місци, думаючи про минулий час. Я був у тяжкій задумі, а болючі спомини, що заповняли мою душу, надавали мойому зверхньому виглядови признаки страшного знесиленя. Тому відчуваючи свій внутрішнїй біль, я підвів очи і поглянув довкола, чи хто не дивить ся на мене. І я побачив благородну паню, молоду та незвичайно вродливу, що глядїла на мене з вікна з таким, як здавало ся, співчутєм, що все милосердє видалось менї зосередженим у нїй. І як зажурений, бачучи співчутє инших, швидше починає ронити сльози, то й я в тій хвилї почув, що мої очи наповняють ся слїзми. Та боячи ся видати перед нею свій оплаканий стан, я віддалив ся з очий тої благородної панї, і сказав сам до себе: „Не инак-

ше, а тілько так, що ся милосердна пані почуває до мене найчистїйшу любов". І стало ся так, що де потім я зустрів ся з сею панею, я бачив на її виду вираз милосердя, а її лице зміняло краску, немов під впливом любови. Тому я згадував раз по разу свою найблагороднїйшу паню (Беатріче), яка все показувала ся менї з блїдим лицем. От тому стало ся так, що я, коли не міг плакати анї инакше розбити свою тугу, ходив поглянути на сю милосердну паню, що своїм видом, здавало ся, викликала сльози з моїх очий. Вид сеї пані зміняв мій стан до тої міри, що я не раз думав про неї як про таку, з якою міг би бути щасливим. Менї думало ся: „Се благородна, гарна, молода й мудра пані. Може вона явила ся менї з волї Амора, аби моє житє зазнало спокою". І з чим раз більшою любовю думав я про неї чим раз частїйше, а моє серце било ся в згодї з тими думками." (Scartazzini, op. cit. ст. 152).

Се було писано десь коло половини 1291 р., коли Данте ще міг

робити собі іллюзії що до сеї своєї нової пристрасти, іллюзії властиві горячо закоханому та недосвідному. Пізнїйше, в своїй книжці „Il Convivio“ він силував ся надати тій своїй другій пристрасти зовсїм алєґоричне значінє, силував ся, що так скажу, затемнити дїйсний образ того епізоду свойого житя, що лежить між рр. 1290 і 1295, т. є між роком смерти Беатрічі й правдоподібним роком його одруженя з Джеммою Донаті. Як бачимо, бурлива доба в Дантовім житю тревала досить довго, повних або неповних пять лїт. Важною памяткою сеї доби треба вважати поклик Ґвідона Кавальканті, звернений до Данта ось у якім сонетї:

День в день до тебечасто я приходжу,
Та страх болить мене твоя ледачість;
Жаль серця твого, що колись такчесне,
Й чеснот, що ними ти колись пишав ся.

Ти звик був більше уникать людий
І сторонить від товариатва підлих:
І не забуду я ту любу днину,
Коли про рік ти, що дружба

Й поезія злучила нас так тїсно.
Тепер побачив я тебе таким мізерним,
Пісень твоїх тепер хвалить не смію,
Нї явно другом твоїм не назву ся.

Прошу тебе, мій друже, прочитай
Не раз сей вірш, щоб зло, яке нас порі-
[жнило,
Пропало, та щоб власть лихого духа,
Який опанував тебе, ще довше не тяжила,
Душі твоєї далї не сквернила.

З того сонета можна догадувати ся, що Данте вів тодї дуже неспокійне, може навіть гуляще житє. Сам він увіковічнив память тих бурливих лїт у деяких своїх поезіях, що ярко відбивають від усїх инших його поетичних творів образами змислової любови та нарікачями на нечулість та холодність укоханої. Між тими поезіями визначають ся чотири канцони, в котрих імя тої немилостивої любки, мабуть тої самої, що глядїла на нього з вікна з таким чутливим виразом, що йому аж сльози пускали ся з очий, укрите під назвою „пєтра“ (скала). У виданю Дантових лїричних поезій, яким я користую ся

для отсего перекладу*), ті канцони мають числа VI, VII, VIII і IX, і я подаю їх тут у тім самім порядку в перекладї на нашу мову.

I. Гарна, а немилостива.

Сам мушу жалувать себе сердечно,
Що власне співчутє
Мене не менше мучить, як мій біль.
Ах, з болем пізнаю,
Як супроти моєї волї
Збирають ся зітханя в моїм серцї,
Яке зранили гарні очи ті,
Що Амор власними руками їх
Звернув на мене,
Аби мене в неволю затягли.
Ах, як лагідно,
Як мило й солодко вони тодї глядїли,
Коли менї готовили загибіль,
В якій тепер я пропадаю,
І мовили: „У нашім світлї супокій!“

„Дамо спокій твойому серцю й радість!“
Так мовили моїм очам
Не раз прекрасні очи ті дївочі.
Та як переконали ся вони,
Що силою своєю
У мене душу геть занапастили,
То відвернули ся зі стягом Амора,

*) Carl Krafft, Dante Alighieris lyrische Gedichte und poetischer Briefwechsel. Text, Uebersetzung und Erklärung. Regensburg 1859, ст. 130—151.

Так, що я їх побідного лиця
Вже анї разу більше не побачив.
Тому душа моя сумує
Що надїяла ся від них потїхи,
І серце, що так подружилось з нею,
Що дня неначе завмирає,
В любві палаючи від неї утїкає.

Вона втїка в любві палаючи,
В слезах уходить від того житя,
Невтїшна, бо Аїї геть гонитьмор.
Вона спішить з таким тяжким риданєм,
Що ще перед її розстанєм
Творець її із милосердя слуха.
Вона ховаєть ся у серця глубину
І з тим житєм, що гасне-погасає
В тій хвили, як вона зі світа уступає.
Тут Амора оскаржує вона,
Що з сьвіта її гонить,
І раз по разу обійма
Любовних духів, що невтишно плачуть
Тому, що радости у нїй не бачуть.

Дївчини тої образ сяє
В душі моїй високо,
Де Амор провідник його поставив
Та не торка її моє риданє,
Яке вона що дня ввижає:
За те сама вона покрасшала тепер
І усміхаєть ся ще веселїйш, як досн.
Свої убійчі оченята любо
Вона підносить, і душі моїй,
Що плачучи відходить, те лиш каже:
„Іди нещасна, геть від мене йди!“
Се промовляє також моя туга,

Що, як усе, зо мною знай воює,
Хоч се і менш болить,
Бо почутє моє уже послабло дуже
І близить ся до цїли моїх мук.

В той день, коли вона на світ прийшла,
(Стоїть написано у книзї духа,
Що свою силу тратить через неї),
Пройшла мене ще молодого дрож
І перед тим нечувана трівога,
Так, що стояв я мов одеревілий.
Всї мої сили щось немов звязало
Так нагло, що на землю я звалив ся
Від голосу, що в серце моє лив ся.
І коли книга та мене не дурить,
То дух мій житєвий у тую хвилю
Так задрожав, немов для нього смерть
Прийшла на світ.
Тепер мабуть і Тому сего жаль,
Що дав житє їй на мою печаль.

Коли пізнїйш красу її високу
Побачив я, що біль такий тепер
Менї вчиняє,
Пізнала зараз суть мойого духа,
Поглянувши на неї,
Що в нїй моє народило ся горе,
Пізнала тугу ту,
Що ненастанно зір мій напружає
И до неї притягає.
І плачучи душа моя сказала
До инших душ сестриних:
„На місцї тім, що я побачила,
Стояти-ме отой перекрасний образ,
Що жахом вже тепер мене проймає;

І буде панею вона над нами,
Коли сего лиш схочуть її очи".

До вас сказав я се, дівчата молоді,
Що очи маєте оздоблені красою
І душу Амору підвладну та вдумчиву,
Щоб вам мої слова,
Де тілько ступите, були у тямці.
В вашій присутности
Прощаю смерть свою красуни тій,
Що се спричинила й не знала молосердя.

Текст отсеї канцони велить догадувати ся, що Данте справдї дав себе ошукати красотї та лагідному виразови дівчини, якої душа була нездібна до такого коханя, яке йому мріло ся. Природний жах закоханого перед такою красою, в якої душу він не мав змоги заглянути, порушив його палку вдачу до самих основ, і викликав у нїй уяву судьбової книги, в якій йому була призначена смерть від такого коханя.

Дальша канцона виявляє сильну реакцію поетової душі проти сего пассівного фаталїзму. Він почуває в собі жадобу, силою і навіть насилєм здобути собі коли не прихильність, то принаймнї хвилеве во-

лодїнє над сею неприступною красунею. Тій канцоні можна дати титул:

II. Жорстока.

В своїй промові хочу так жорстоким
Буть, як на правду є сей гарний камінь,
Що що години
Більш твердости й упору набирає.
Вона вдягає ся в діяментову одіж,
І через ню, чи через скору втеку
Нїяка з колчана
Стріла її невкриту не трафляє.
Сама-ж вона вбиває:
Від стріл її нїхто з нас не безпечний,
Удару смертного уникнути не може.
Стріла її немов крилата
Досягне кождого й пробє усяку зброю.
Оттим то перед нею й я нїяк не встою.

Нема щита, який вона-б не розломала;
Нема кута, де-б я сховав ся перед нею.
Мов на стеблинї цвіт,
Отак пишаєть ся вона в моїй душі;
І так, здаєть ся, про мій біль не дбає,
Як корабель про непорушне море.
Тягар, що в низ мене стягає,
Такий тяжкий, що жадним віршем не
[опишеш.
Гей, ти пило жорстока, безсердечна,
Що так по тихо вік мій підгризаєш,
Чи страху ти не маєш
Шмат за шматком у мене серце гризти,
Як я не можу знать, хто дав тобі сю силу?

Бо гірше бєть ся серце в моїй груди,
Коли я думаю про неї,
А хтось чужий на мене зверне очи;
Тодї боюсь, аби думки мої
Не виблисли на верх, не зрадили мене.
Сего боюсь я більш як смерти,
Яка вже Амора зубами
Увесь мій ум заїла,
Так, що з думок моїх мов лист обпав,
І праця їх ослабла.
Він кинув до-землї мене й стоїть
На мнї з мечем, яким убив Дідону —
Се той сам Амор,
Якого я прошу покірно й молю,
Та він помилуваня відмовляє.

Лиш інколи підносить руку, злодїй,
І грозить хореє житє моє згасити.
Простертого він горілиць
Держить мене лїгма і пікнуть не дає.
Тодї в душі моїй лунає крик трівоги,
І кров уся розлитая по жилах
Тельмом збігаєть ся до серця,
Яке склика її, — і блїдну я.
Та він у лївий бік мене вдаряє
Так сильно, що аж в серцї біль скипає.
Я-ж думаю: „Коли ще раз
Він руку підійме,
То смерть мене візьме,
Поки його удар на мене впаде".

О коб я бачив ще, як отсеї твердої
Він серце розбива, так як моє шматує!
То не була-б так чорна
Передо мною смерть, якій в обійми гонить

Мене її принада.
І в світлі соняшнім і в тіни напада
Вона, розбійниця страшна та кровожадна.
Ах, чом же не кричить вона за мною,
Так, як за нею я в горячій бездні ада?
Я-б зараз їй гукнув: „Спішу тобі на поміч!“
І радо-б се зробив. О, я-б ухопив
Її за жовті коси,
Які мені на лихо золотить
І кучерявить Амор,
І витяг би її та наситив ся.

Ухопивши її за жовті коси,
Я-б сік її різками та бичами;
Від третьої години
Я-б так її продержав аж до ночи.
Не знав би милосердя ні пощади.
І був би мов медвідь, коли жартує.
А як би Амор покарав мене,
То я-б помстив ся більш як тисяч разів.
В її прекрасні ті іскристі очи,
Що палять полумям у мене серце,
Глядів би я так близько і так сильно,
Що за її так часті втеки
Помстив ся-б, а потім з любвою
Я-б полишив її в спокою.

Моя ти пісне, просто йди
До тої пані,
Що серце в мні зранила й те забрала.
Чого мені найбільше треба.
Іди і серце їй пробий стрілою!
Бо славу здобува муж пімстою такою.

Про сю саму женщину говорить ся також у канцоні VIII, якій можна дати титул:

Любов не спить і в зимі.

Ось я дійшов до точки зодіяка,
В якій по сонця заходї на небі
Являєть ся сузірє Близнюків.
Звізда-ж любови так віддалена
Від нас своїм промінєм блискотячим,
Що вигляда, мов зовсїм замрачена:
Планета-ж, що побільшує мороз,
Являєть ся нам вся по-над великим луком,
Де з всїх сїмох планет паде лиш мало тїни.
Про те мене не відступає нї одна
Любовна думка, від яких я гну ся,
І дух мій затвердїв, неначе камінь,
В собі ховаючи картину камяную.

Із Етіопії пісків, які тепер
Горюча куля сонця розгріває,
Дме буйно вітер і повітрє все колотить.
Дме понад море і наносить звідси
Такої мли, що як би инший вітер
Її не розігнав,
То нашу би півкулю всю закрила.
Вона згущаєть ся і білими платками,
Студеним снїгом, чи дощем холодним
Паде до долу,
Із того воздух весь і тьмить ся і сумує.
Та Амор, що свою мисливську сїть
Тягнув із неба через люті бурі,
Мене не покида; така прегарна панї
Отся жорстока, що заволоділа мною.

Втекли всї пташки, що за теплотою
Летять з країв Европи, з над яких нїколи
Сїм звізд холодних не щезає;
У инших пташок голосу не стало,

І не дадуть його, аж бір зазеленіє,
Хиба що біль би змусив їх пищати;
І всї веселі по своїй природї
Створіня, всї тепер позбавлені любови,
Бо холод зимовий їх серце замикає.
Лиш в мойому любов палає,
Відмінена пора менї не відбирає
Думок солодких, що їх навіває
Дївчина, що ще молодістю сьяє.

Зелене листє вже давно зівяло,
Яке під Бараном так пишно виростало
І світ красило, вмерла вся трава
І пощезали всї гильки зелені;
Лиш не в смерек та лаврів та ялиць,
У тих дерев, що зеленї на зиму не теряють.
Така важка та остра ся пора,
Що всї цвітки на горах повбивала,
Які не можуть инею зносити.
Лише терна любови
Із серця мого Амор не виймає,
І певно буде в ньому він стреміти,
Поки мого житя, хоча-б я жив і вічно.

Із жерел бухає вода й парує,
А випари, що йдуть з нутра землї
І тягнуть ся з її безодень в гору,
Закрили стежку, що менї в днї гарні була
[люба;
Тепер вона потоком стала й буде,
Аж доки зимова борня не закінчить ся.
Земля затвердла наче скло гладке,
І склом покрила ся вода мертвая
Через мороз, що зверха закував її,
Але з борнї моєї
Я анї кроком ще не віддалив ся,

І не хочу, бо як солодка тая мука,
То мусить бути смерть солодша ще від неї.

О пісне, що то буде ще зо мною
У иншій, молодій порі солодкій,
Коли з усіх небес любов поллєть ся
На землю із дощами весняними,
Коли вже в ті морози
Любов у мнї жиє і більш нї в кому?
До того часу я мабуть
Переміню ся в образ мармуровий,
Коли в дівчини серце
Так як і доси буде мармурове.

В майстерній будові сеї канцони критики згідно завважують чергованє картин зимової природи з рефлєксиями поета про свої любовні почутя.

Канцона пята звернена до Пєтри, в ряді Дантових канцон ч. XVIII, має незвичайну форму т. зв. сестіни, в якій кожда строфа складаєть з шістьох рядків, усїх строф 6 із додатком кінцевої терчіни. Їй можна дати титул:

Така гарна, а така холодна.

До дня короткого й до круга довгих тїний
Дійшов я. Ах, всї гори побілїли,

І зїлля всї потратили краски;
Лише моє бажанє зеленї не тратить, —
Так вкорінене в камені твердому,
Що чує й промовляє, мов дївчина!

Отся дївчина молода так само
Холодна й зимна, наче снїг у тїни!
Як камінь, так мабуть її не зрушить
Весна роскішна, що горби зогріє,
І білий килим їх у зелень перемінить,
Їх зїлями та цвітами покриє.

Коли вона головку заквітчає,
При нїй забудеш всяку иншу панну;
Її волосє — золото, так гарно
Мішаєть ся із зеленю, що Амор
Приходить в її тїни відпочити:
Мене-ж вона держить поміж маленькими
Двома горбками своїми
Сильнїйше, нїж вежа із каменя твердого.

Її принада притяга сильнїйше,
Як камінь дорогий;
Кого зранить вона, тому нїякий лїк,
Нїяке зїллє не поможе.
Тїкав я через сугорби та скелї,
Щоб утекти від дївчини тієї,
Але від світла, що все бє від неї,
Нїякі гори і нїякі мури,
Нї зелень листя весняного,
Нї захисту нї тїни дать не можуть.

Недавно бачив я її убрану
В сю зелень; вид її збудив би певно
І в камені любов,

Яку я навіть чув для її тіни.
Я визнав їй свою любов,
Якої жадна панна не зазнала. —
А нас громада гір високих окружала.

Та скорше-б ріки поплили у гору,
Ніж се зелене, ніжне деревце
Могло би запалати так, як инша
Прекрасна дівчина до мене,
Що рад би був увесь свій вік проспати
На сьому камені й живити ся травою,
Щоб тілько бачити тінь від її завою.
Хоч гори кидали що раз густійшу тінь
Під зеленю пахучою, дівчина
Розсіяла її та заховала,
Як камінь закрива пахуча зеленина.

Не потребую додавати уваги до сего перекладу, що й тут як і в инших разах я нарушив форму сестіни, аби вірнійше передати думки та вислови оріґіналу.

Подаю тут іще одну канцону, що відносить ся до тої самої невмолимої дівчини, яку Данте характеризує назвою Pietra (камінь). і в виданю Крафта має ч. IX. Їй можна дати титул:

Камяне серце.

О Аморе, ти бачиш, ся дівчина
На твою силу не зважа ніколи,
Хоч всім красуням иншим вона пані;

І від коли пізнала, що у неї
Власть надо мною, бо з лиця мойого
Твоє промінє раз у раз яснїє,
Зробила ся жорстокою для мене.
Не тілько що не виявля до мене
Прихильности та нїжного чутя,
Але мов звір безмилосна й холодна.
І чи тепло на світї, чи холодно,
Вона така холодна проти мене,
Що вигляда, неначе гарний камінь,
Обтесаний мистцем у каменярстві.

Та я постійний також, наче камінь,
У послусї для красоти дївчини,
Таємно ношу рану
Від того каменя, яку менї задав ти,
Немов би й сам я був нїщо, лиш камінь,
Що довгий час десь заваджав тобі.
І вдарив ти мене у саме серце,
Немов би з каменя було воно.
Не зна нїхто ще каменя такого,
Що мав би в собі стілько сили сонця,
Чи світла власного, щоб міг допомогти
Менї супроти того каменя,
Щоб він, хоч сам такий холодний,
Не запровадив мене там,
Де смерть мене зустріла би холодна.

О пане, знаєш, як мороз потисне,
Вода стає як камінь кришталевий
У горах там, де знай панує холод,
І де вода в повітрі все холоднім
Переміняєть ся на снїг такий холодний,
Як та дївчина.
Перед лицем її мов лїд холодним,

Кров мерзне в моїх жилах по всяк час,
А думка, що всяк час мені коротить,
Сама аж твердне в мині та холоне,
Зморожена отсим студеним світлом,
Що від її краси студеної пливе.
В нїй лучить ся все світло красоти
І вся жорстокість і тверда й холодна,
Збігаєть ся в її серденьку,
В яке твоє промінє доходить.
Тоому глядить вона мені чи
Так мило й ясно,
Що дивлячись на неї почуваю,
Немов гляджу на камінь.
З очий її пливе так ясне світло,
Що я на жадну иншу дївчину
Глядїть не можу.
О, як би ласкавійшою була вона
Для мене, що в ночи й при світлї дня
Одного лиш бажаю та шукаю,
Щоб прислужить ся їй чим будь,
Часу і місця виглядаю,
І лиш на те ще довше жить бажаю.

Тому ти, сило, старша від часу,
Старша від руху й видимого світла,
Змилосерди ся надо мною,
Бо в мене лютий час!
Війди в її серденько,
На се бо крайнїй час,
Щоб через тебе змякло в ньому те,
Що там холодне,
І не дає мені як иншим,
Спокою нї на час!
Бо як мене постигне лютий час
В такому станї, то сей гарний образ

Із каменя мене побачить
Під каменем холодним,
Із під якого вже не встать менї,
Хиба в той час,
Коли побачу, чи жила на світї
Коли така прекрасная дївчина,
Як ся камяносердая дївчина.

О пісне, у душі моїй панує
Та панї, що хоча для мене камінь,
Все таки смілости менї не відібрала.
Оттим-то і придумав я для неї
Сю нову форму співанки моєї;
І хоч вона буде холодною для неї,
Явись їй у всїй світлости твоїй,
Якої ще нїхто нї в який час
Не видумав для милої своєї.

Ся канцона являєть ся справдї незрівняним і одиноким у своїм родї віршовим твором, у якім поет висилив свою штуку для гри слів та поетичних образів, із за яких досить чутно пробиває легка іронїя, що свідчить про те, що трагічний настрій попереднїх канцон уже стратив свою силу перед холоднїйшою розвагою.

Можливо, що до сеї ґрупи належить також жартлива канцона XVII, писана мішаниною трьох язиків, провансальського, італїйського та

латинського. Ось переклад сеї канцони, якій можна дати титул:

Невмолима.

Ах усмішко фальшива, чом ти зрадила
Мій зір? І що я учинив тобі,
Що так без милости мене ти одурила?
Уже-б слова мої почули й Греки!
Всї жони знають і ти знаєш добре,
Що ошуканець похвали негідний.

Таж знаєш ти, як радуєть ся вбоге
У того серце, що живе у тузї!
Я дармо надїюсь, вона не дба про мене.
О Боже, скілько-ж горя
І злої долї подаєш ти тому,
Хто дожидаючи свій час теряє
І навіть цвітки гарної нїколи не спіткає!

На певно серце в тої панни з леду,
Мов гадини, яка чутя не має,
Що свойому слузї вона не спочуває.
О Аморе, ти знаєш, що коли
Я не знайду підмоги,
То смерть знайду у муках через неї,
І не живити-му себе надїєю марною.

О горе моїй силї всїй,
Коли вона у серцї своїм
Не знайде співчутя для мене.
Та як даси менї ти стілько слів, як муки,
Зроби, о пане, щоб перед моєю смертю
Ся невмолима не почула їх.

Бо як би знала, що я в серці ношу,
Тож аль вменшив би красоту її.

Не можу я втекти, щоб її образ
В душі у мене не витав,
Анї позбути ся думок,
Що тягнуть все мене до неї.
Моя душа дурна, що лиш собі сама
Терпінє творить;
Все представля менї її такою
Прекрасною й твердою,
Якою справдї вона є,
І тим менї знай жалю завдає.
І знов глядить на неї, а коли
У неї вид такий тужливий,
Що їй з очий вона знов тугу висисає,
Сама себе картає,
Що роздува огонь, який мене знай по-
[жирає.
І чи-ж холодний розум тут поможе,
Коли в нутрі моїм така панує буря?
Трівога, шо в душі вже місця не знаходить.
З уст буха полумям, щоб чули її скрізь,
І витиска з очий потоки слїз.

Ворожа постать та, побідоносна
Й жорстока, що сидить у мнї
І над моєю волею панує,
Сама закохана у собі,
Велить менї раз в раз іти туди,
Де пробува її прообраз,
Як рівне все до рівного змагає.
Та-ж добре знаю, снїг шукає сонця,
О Боже, як-же гарне те лице!
А я про те боюсь його,
Так много горя я зазнав від нього.

На закінченє подаю ще в перекладї сонет XXI (op. cit ст. 292), який можна віднести також до сеї безнадїйної Дантової любови, що закінчила ся остаточною резіґнацією і знайшла собі заспокоєнє в подружнім та публичнім житю. Йому можна дати титул:

Відкинений на віки.

Нїщо менї не трафить ся страшнїйше,
Як та, задля якої я огнем згараю;
Її душа, мов ледовеє море,
Моя-ж немов любовная пожежа.

Незрівняна краса немилосерної,
Неласкавої тої притягає,
А вид її така роскішна мука,
Що жадну радість серце не приймає.

Коли нїколи я сю горду душу
Не переможу і в своїм зусилю
Надармо все житє своє втеряю,

О Аморе, хоч ти змилосерди ся,
І розлучаючи мою від тїла душу,
Зітхни, що марно так я гинуть мушу.

Поет не згинув від тої любови, а життє готовило йому ще богато праці, богато розчаровань і богато радощів, нерозлучених із духовою творчістю.

Один із таких любовних епізодів, може останнїй у своїм житю, пережив Данте в р. 1309, пробуваючи в апенїнських горах над горішнїм Арном, недалеко границї фльорентійської території в місточку Казентіно. Тут зустрів він молоду дївчину, якої поява і якої память він увіковічнив у деяких своїх поетичних творах. Ось канцона, що описує перші вражіня поета від тої нової появи; їй можна дати титул:

Нова любов.

О Аморе, тому, що нарікать я мушу,
Аби весь світ почув мене,
І показать, що сил у мене не стає,
Дай плакати менї, як би хотїлось,
Аби розпутаний мій біль
Нїс пісню сю отак, як я се відчуваю
Жадаєш ти моєї смерти — згода!
Та хто простить менї, коли сказать не
[зможу
Того чутя, що ти навів на мене?
І хто повірить, що тепер такий я нещас-
[ливий?

То й я инак не можу;
Іду туди, як той що під командою
Ногами власними ступа на місце страти.
А наближусь, то все менї здаєть ся,
Що хтось говорить їй:
„Ходи поглянути на смерть його!“
Тодї я обертаюсь і гляджу,
Чи не знайду кого такого,
Кому-б міг звірити свій біль.
Оттак мене мої провадять очи
Неправедно на стрічу темній ночи.

О Аморе, що буде з мене,
Так зараненого стрілами твоїми,
Се можеш ти сказати, а не я,
Ти, що завзявсь мене позбавити житя!
А як душа потім верта до серця знов,
То в нїй лише нетяма й забутє
Про все, що бачила, коли була далеко.
А як устану і гляджу на рану,
Що душу з мене вигнала в тій хвили,
Коли мене стрілки твої зранили,
Не можу знов набрати сили.
Тремтить з переляку моє все тїло,
Моє-ж блїде обличє вказує,
Який страшенний грім мене ударив.
Душа моя ще довго в тьмі сумує,
Бо полекші нїякої не чує.

Оттак ти серед Альп, о Аморе,
Зразив мене в долинї над рікою,
Де все менї таким міцним являв ся.
Тут полумям твоїм страшним
Ти торкаєш мене живого чи мертвого,
І блиском вказуєш менї до смерти шлях,
Ах, нї жінок, анї мужів шляхотних

Не бачу тут, які би спочували
Мойому горю!
Коли вона його до серця не візьме,
То нї від кого я не жду підмоги.
Вона-ж, о пане, прогнана з твойого
Двора стріл твоїх сили не боїть ся!
Опанцирівши гордощами груди
Вона безпечна від їх остроти,
Твердого серця їй зранить не можеш ти.

Моя гірська канцоно, йди у світ!
Побачиш може ти Фльоренцію,
Мій рідний город,
Що з себе виключив мене,
Позбавлений і співчутя й любови.
Коли дійдеш туди, скажи: „Тепер мій пан
Не може до борби ставати з вами,
Бо там, відкіля я прийшла,
Держать його такії пута,
Що хоч би ви й змилосердили ся,
Не був би він свобідний повернути.“

І ще раз любуючи ся красотою молодої дївчини Данте підіймаєть ся на висоту поетичної творчости і виливає свої чутя в прегарній канцонї, якій можна дати наголовок:

Похвала любови.

О Аморе, що з неба свою силу
Шлеш так як сонце свої блиски,
Ту силу, що розогнює тим більше,

Чим більше благородного стрічає;
Ту силу, що мороз і пітьму проганяє, —
Так само, пане мій вельможний,
Усяку просьбу проганяєш ти
Із серць людських,
І жадна злість не може
Остоятись перед тобою.
Від тебе всякеє добро походить,
За-для якого світ увесь працює
Та трудить ся; без тебе-ж нї-на-що
Все, що-б ми силою своєю
Добра вчинити захотїли —
Як мальовило в темнім місцї
Краси своєї показать не може,
І штукою та краскою своєю
Людського ока потїшать не може.

Твоє то світло все менї яснїє
В душі, як світло зоряне,
Від хвилї, як душа моя
Зробила ся слугою
Твоєї власти, пане мій.
Оттим то і в душі моїй
Живе таке щось, що мене доводить
Солодкими словами
Співать про всяку красоту,
І тим солодше, чим вона гарнїйша.
Через ті очи до душі моєї
Війшла дївчина, що ум полонила,
І полумя у серцї розогнила,
Так як вода огонь у собі відбиває.
Коли вона прийшла, то вибухло
Твоє промінє і мене осьяло
І все знов до її очий впадало.

Яка вона вродлива й благородна,
В поводженю любови годна,
Так і моя уява невсипуща
Красить її в душі, що нею повна.
І не сама собою вона здібна
Високим чимось бути,
Але твоїй завдячує те силї,
Що може вдїяти над те,
Що їй дала сама природа.
Краса її — твоєї сили доказ,
О скілько з дїланя судити можна
Про щось достойне;
Оттак і сонце свідчить про огонь,
Що не дає йому анї уймає сили,
Яку деинде скрізь
Воно так благодатно виявляє.

Тому, о пане мій такий величнїй,
Що вся величність,
Яка нам тут являєть ся, і всяке инше
Добро з високости твоєї нам спливає, —
Глянь, як нужденне те моє житє,
Змилосерди ся надо мною!
Бо твій огонь через її красу
У серцї своїм важко я вчуваю.
Дай, Аморе, їй милосердє вчути,
Аби пізнала, як горячо я
Бажаю разом з нею бути.
Не дай, аби вона в молодости своїй
Мене до смерти завела!
Не бачить ще вона, як дуже
Менї припала до вподоби,
Як горячо її кохаю я,
І що спокій мій у її очах.

Коли ти поміч подаси менї,
Буде се честь великая для тебе,
Для мене щастя повна міра;
Бо я пізнав тепер, що від тепер
Житє своє не можу хоронити.
Бо проти мойого живого духа
Воює ворог, із яким бороть ся
Не зможе він без помочи твоєї
І згинуть мусить.
О, дай менї почути власть свою
В тій гарній паннї,
Що того варта! Бо-ж годить ся справдї,
Щоб їй дістало ся добро усяке,
Їй, що вродила ся на землю,
Аби під власть свою негайно покоряти
Кождого мужа, що на неї гляне.

Чим скінчила ся та Дантова, може остатня любов, крім отсих поетичних памяток, не відомо.

Писано дня 12 грудня 1912.

І. Франко.

МУЗЕЙ І. ФРАНКА
W кв 19058
W ін 10645
ГРУПА Кн

Не акта
Акта

Міжнародня Біблїотека

виходить неперіодичними книжечками під редакцією і накладом ІВАНА ФРАНКА у Львові.

Афанасьєв Чужбинський, Українські поезії . . . 60 с.
Франко Іван, Каменярі (ч. 2.) 20 с
Франко Іван, Притча про слїпця і хромця (ч. 3.) . . . . 20 с.
Франко Іван, Пісня Дебори (ч. 4.) . . . . . 20 с.

Того самого автора вийшли у видавництві „УНЇВЕРЗАЛЬНА БІБЛЇОТЕКА“ ось які твори:

Апулєй. Амор і Псіхе (ч. 5.) 30 с.
Вишенський Іван. (ч. 10.) . . 50 с.
Єлачіч Евген, Крайня північ — вітчина людськости, переклад (ч. 14.) . . . 30 с.
Герцен Алєксандер, Спомини з еміґрації (ч. 16.) . . 20 с.
Менандер, Право дитини (ч. 15.) . . . . . 20 с.
Плятон, Сімпозіон (ч. 17—18.) 40 с.
Франко Іван, Три святі грішницї (ч. 9.) . . . . . 30 с.
Франко Іван; Цар і аскет (ч. 11—12.) . . . . . 60 с.